

BERICHTEN EN VARIA.

Padua, Augustus.

Tandheelkunde in de Oudheid.

Gouden kronen en „bruggen” van tweeduizend jaar geleden. Een antieke dokterstrousse. Tandspiegeltjes. Kiezentrekken met de hand en met de vuurtang. Alleen losse tanden getrokken. Plombeeren? Pijnloos trekken. Door dankbare patiënten aan de goden gewijde tanden.

Hebt u wel eens het genoeg gehad in gezelschap van een tandarts te staan vóór den schedel in het „Museum van paus Julius” te Rome, die om drie van de linkerkiezen nu nog — na ten minste twintig eeuwen — intact de gouden kroon vertoont? Ik heb dat zelf ook niet beleefd, maar wel heb ik een tandheekkundige — en niet den minste in zijn vak — hooren bekennen: „Beter zouden we het nu nog niet kunnen!”

Wat me natuurlijk nieuwsgierig maakte en op zoek deed gaan, eerst naar de stoffelijke overblijfselen van de antieke odontiatricie en toen naar tekst en uitleg van de theorie der antieke dokters daarover.

Van de eerste kan ik voorloopig niet anders vermelden dan de drie gebitten in het zoo straks genoemde museum. Van twee daarvan wil ik de nauwkeurige, blijkbaar door deskundige hand gestelde omschrijving uit den nieuwen catalogus van den vroegeren directeur (Il museo di Papa Giulio door A. della Seta, Rome 1918) overnemen. Ze zullen voor mogelijk onder mijn lezers verdwaald geraakte tandartsen dunkt me voldoende duidelijk zijn.

De eerste — betrekking hebbende op een grafvondst uit het kleine, vroeg verdwenen plaatsje Satricum — luidt: Kunstgebit van goud, gevonden in een vrouwegrav. Het bestaat uit een dun strookje, dat vijf tanden in den linkeronderkaak omvatte, namelijk een nog aanwezige valsche kies, den hoektand en drie snijtanden. Blijkbaar diende dit werkstuk om een gebrek aan den eersten snijtand of het ontbreken daarvan te maskeeren. In elk geval wordt de plaats van dien tand ingenomen door een gouden „capsula” (kroon). Dit is het eerste voorbeeld van een poging tot toepassing van wat men in de moderne tandheelkunde een „brug” noemt.

De tweede omschrijving, betrekking hebbend op een gebit uit de reeds lang geleden gevormde collectie Barberini, luidt: „Een strookje

goud vereenigt den middelsten snijtand met den linkerhoekand. Tusschen deze twee zijn twee valsche tanden aangebracht, die met twee pennetjes vastgehouden worden”.

Had de geciteerde dentist geen gelijk? Hebben onze technici het eigenlijk wel verder gebracht in 't vervangen van echt door valsch?

Hoe in de Oudheid die prachtige kronen en bruggen gefabriceerd werden weten we niet, maar daarbij komt eigenlijk, hoe het voltooide product den leek ook imponeert, alleen goudsmidsvaardigheid te pas.

In de goudsmeedtechniek munten, zooals u weet, na de Mycenaërs vooral de Etruriërs uit. U moet me goed begrijpen. Natuurlijk hebben ook op dit gebied de Grieken artistiek beschouwd het mooiste geleverd, maar Hellas was in den tijd van zijn heerlijkst scheppen buitengewoon arm aan goud en daarom hebben we van hun sieraden uit dit edel metaal bijna niets over en Grieksche valsche tanden in het geheel niet. Als we in een Etrurische doodskop gouden tandkronen vinden, kunnen we dus wel a priori gaan zeggen, dat Grieken ze uitgevonden hebben, maar bewijzen kunnen we dat niet. Passons.....

Wat tandheelkundige instrumenten betreft — griezellig onderwerp — leeren we 't meest van een doktersdoosje, dat lang in het Romeinsche museum, dat naar den 17en eeuwschen Jezuïet Kircher heet en weinig bezoekers trekt, vrij wel verborgen was, maar nu, na de verdeling van het antieke fonds van het Kircherianum over andere musea, in het door 't publiek zeer terecht druk gefrequenteerde Museo delle Terme Diocleziane zijn inhoud juist op gezichtshoogte exposeert en dus zeer spoedig de aandacht trekt.

Ik leg zoo'n grooten nadruk op de aanwezigheid sedert vele jaren van dit naar 't schijnt uit den Tiber opgevischte foedraal in openbare verzamelingen, omdat men anders zou kunnen zeggen, dat misschien een tandarts van 1910 of nog later zijn wetenschappelijk apparaat willens of onwillens op den bodem van den blonden stroom gedeponeerd heeft. Nu we van het tegendeel zeker zijn, staat de antieke oorsprong vast, want een honderd jaar geleden werkten de dentisten nog niet met de in dit kistje gevonden ronde spiegeltjes aan een langen steel, die de ontdekkers van onze mondgeheimen in staat stellen ook aan de achterzij van ons gebit omineuze gaatjes te ontdekken. U weet, dat de vroolijke schittering van die spiegeltjes gewoonlijk niets goed voorspelt. Over de andere marteltuigen, dunne naalden en vlakke lepeltjes, die ook in deze trousse voorkomen, zal ik nu maar verder wjijgen. Ze roepen te smartelijke herinneringen op. Liever vertel ik wat uit de geschiedenis van de gebitverzorging in de klassieke Oudheid, zooals ze op grond van enkele vondsten en vele plaatsen uit boeken kort samengevat werd door R. von Töply in de Oesterreich. Jahrbücher — een archaeologisch tijdschrift — van 1912, Beiblatt bl. 135—155 en door E. Coconi in het boek: *Relazione fra malattia dei denti e malattia generali e locali*, Padua 1921, bl. 1—13.

Volledig kunnen we de ontwikkeling niet volgen, omdat er in de geneeskundige literatuur een enorme gaping is tusschen de geschriften uit den tijd van Hyppocrates (zeggen we 400 v. Chr.) en die van den

Romeinschen keizertijd — zoo'n honderd jaar na het begin van onze tijdrekening. Een volledig tractaat over tandheelkunde hebben we ook uit die perioden niet over, maar omdat de Ouden zeer zeker even goed last van kiespijn gehad hebben als wij, wordt er nog al eens in algemeen medische geschriften over de ziekten van de eerste bewerkers van de spijsvertering gepraat.

Beginnen we met het begin, natuurlijk mythologisch! Omdat niemand wist wie het eerst een tand getrokken heeft, werd die zoo nuttige uitvinding algemeen toegeschreven aan den god der geneeskunst, Aesculapius. Hoe die de onnut en lastig geworden stukjes been verwijderde, wordt er niet bij gezegd, maar wel weten we, dat de eerste stervelingen, die zich op 't vak toelegden, hun vingers daarvoor gebruikten. Naar ik meen doen de Japanners dat nog. De operatie schijnt afgebeeld te zijn op een Grieksche vaas, die in de door de Grieken al heel vroeg gekoloniseerde Krim gevonden is.

Na een stadium, waarin men blijkbaar als eerste mechanisch hulpmiddel de vuurtang gebruikt heeft, kwam men op het denkbeeld een specialen knijper te vervaardigen. Een medicus uit den tijd van Hippocrates — laat ik liever zeggen dat zijn betoog in de verzameling geneeskundige geschriften staat, die naar den beroemden arts van Kos heet — beweert, dat in tijd van nood ieder de tandentang hanteeren kon, „het gebruik er van is namelijk gemakkelijk”. Als een tandarts me hoort..... maar ik wil de zaak wat aannemelijker maken door te vermelden, dat in hetzelfde complex van medische boeken als richtsnoer aangewezen wordt, dat men alleen loszittende „aangevreten” tanden trekken moet. Anders was het aan te raden de aangetaste plek „dood te branden”. Het er over zetten van een gouden kroon, zooals we in de schedels van het Romeinsche museum aangebracht zagen, werd blijkbaar niet als dokterswerk beschouwd.

De theorie, dat men een vastzittenden tand nooit trekken moet — ik geloof, dat ook nu een goed dentist daartoe zeer ongaarne overgaat — bleef lang en vogue. Nog in den keizertijd raadt een dokter het af, omdat het erg gevaarlijk is voor de kaak. Dat heeft menigeen van ons tot zijn schade ondervonden. Moet zoo'n tand toch verwijderd worden, dan, zoo leert men ons, dient de holle kroon eerst gevuld te worden en wel met lood. Het schijnt leekenpraat te zijn, hieruit te concludeeren, dat de Ouden ook plombeerden. Deskundigen tenminste verklaren de zaak anders. Zij meenen, dat de Ouden vastzittende holle kiezen niet trekken konden, omdat ze de tang met gebogen bek nog niet kenden en dus niet in staat waren, zooals onze kiezentrekkers nu, alle kracht te concentreeren op de plaats, waar kroon en wortel samenkomen. 't Is mogelijk, zoo'n tang is tenminste tot nog toe niet gevonden, maar aan den anderen kant moet ook bij hen het denkbeeld voorgezet hebben geen nog bruikbare kies op te offeren voor het absoluut onvermijdelijk is. Dit bewijst een tweede schrijver uit Romeinschen keizertijd, die aanbeveelt, zieke stukken af te snijden. Of dan de tand bekrond werd, staat er niet bij: 't lijkt echter waarschijnlijk.

Vóór de Ouden tanden trokken schrapten ze het tandvleesch van de kaak. Dat stond zeker in verband met den vorm van hun tangen. Ze hadden daarvoor een speciaal werktuig. Naar aanleiding van dit instrument wordt ons ook iets over pijnloos kiezentrekken verteld. — Ja, lezers, wanneer men de Oudheid à fond bestudeert, bekomt men nooit van zijn verbazing. — Ik wil u het recept geven. „Men stampt pompoenen fijn en weekt ze in azijn tot de pap de dichtheid van honing heeft. Met dit mengsel smeert men het „schrapijzer” in, gaat aan het wegschrappen van het tandvleesch, laat daarop den patiënt een oogenblik den mond sluiten en gaat dan tot trekken over, wat pijnloos geschiedt”. Of het middel goed is, weet ik niet, ik zal me er liever maar niet aan wagen.

Ook de techniek van het trekken moet zich in den loop der tijden aanmerkelijk ontwikkeld hebben: men leest tenminste later van een speciaal „worteltang”. Ziet u, ook op dit speciale chirurgische gebied blijken de Ouden aardig wat mans geweest te zijn.

Tot slot wil ik nog even vertellen, dat in de Romeinsche legerplaats Carnuntum bij Weenen een groote bronzen kies zonder kroon gevonden is, blijkbaar een ex-voto. De patiënt zal wel heel dankbaar geweest zijn, dat hij verlost was van het knagend monster in zijn mond. Het wijden van kiezen aan de goden der geneeskunst moet ook vroeger al gebruikelijk geweest zijn. Een tempelregister van het Asklepieion te Athene vermeldt, dat zich in dat heiligdom o.a. bevonden: „Twee ooren en kiezen die Aristagora gewijd heeft.” Die dame heeft dus blijkbaar tegelijk oor- en kiespijn gehad. Wel een ex-voto waard, als je van twee zoo felle kwellingen tegelijk bevrijd wordt!

Overgenomen uit de Italiaansche correspondentie
„Uit de leerschool van de spade” in de N. R. Ct.

IJzerkoning Breitbart.

Na vernomen te hebben van de krachtoeren van Siegmund Breitbart, heb ik door tusschenkomst van den heer de Lang directeur van „het Vaderland”, den heer Breitbart ontmoet, vergezeld van zijn directeur.

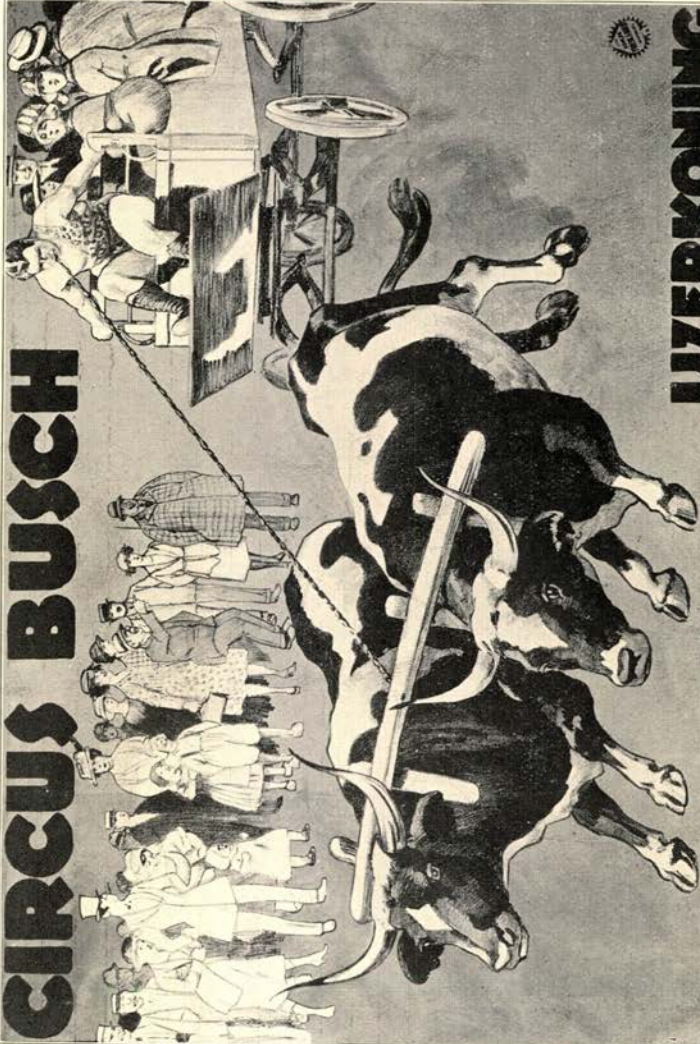
In onze tegenwoordigheid, werden achtereenvolgens doorgebeten: een ketting van ijzer met schakel van 4 m.M. dik, een dito 6 m.M. dik. Daarna, en dit kostte hem meer moeite, een spijker dik 6 m.M. welke ik uitgezocht had, uit een handvol, die mij werd aangeboden.

Na heel veel moeite beet hij toen nog door een gewone politiebœi: De schakels hiervan zijn 4 m.M. dik, van bijzonder hard metaal, waarin met een stalen S. S. White kniptang slechts een heel ondiep groefje kan geknepen worden.

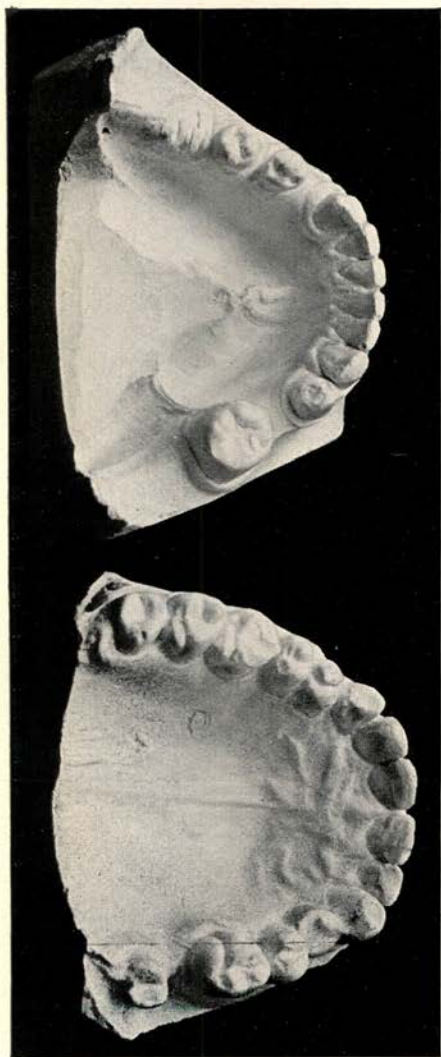
Breitbart is geboren op 22 Februari 1883 en dus 38 jaar oud. Zijn vader was smid te Ratibor (Shikon) Polen.

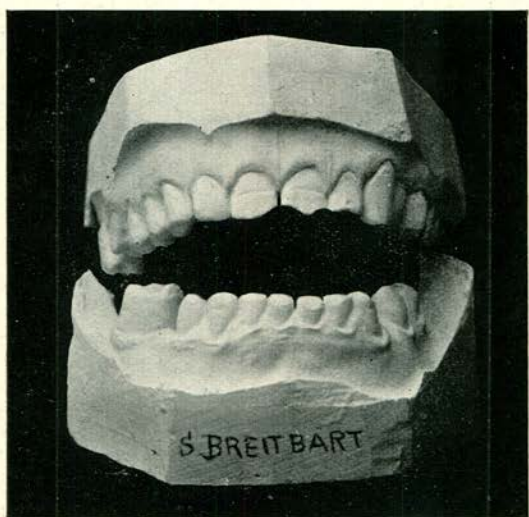
In zijn jeugd beet hij spelenderwijs stukken ijzer door, en heeft dit later voor zijn beroep gedaan: en wel reeds de laatste zestien jaren.

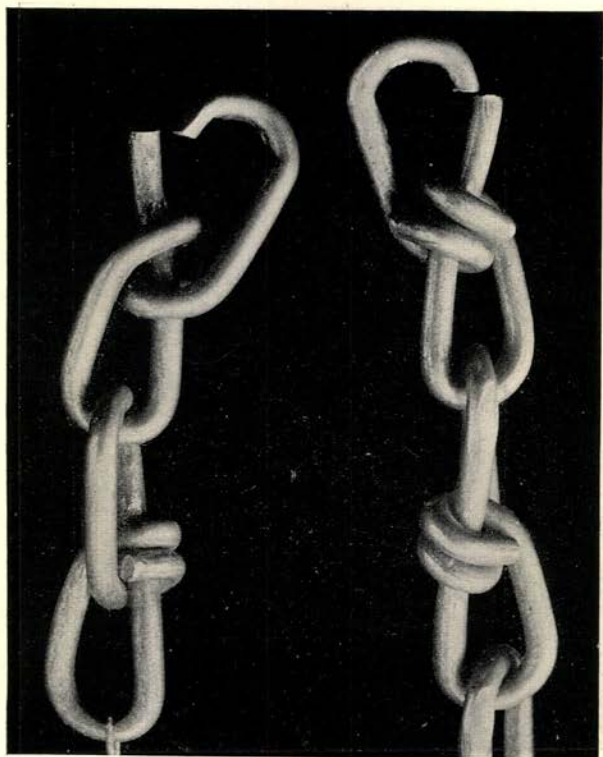
CIRCUS BUSCH

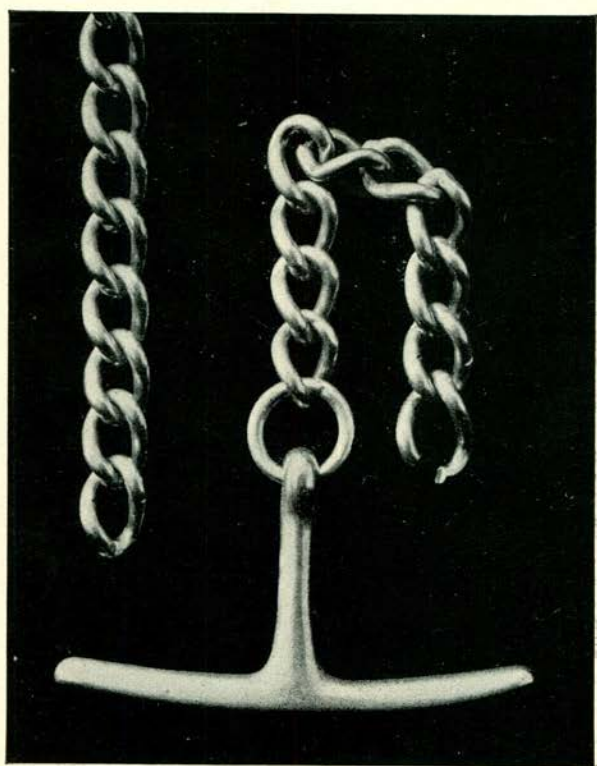

**IJZERKONING
Een meesterstuk van den BREITBART**

Volgens proeven in een Krupp Laboratorium genomen kan hij een kracht van 1200 Ko uitoefenen met zijn kaken.

Hij gebruikt uitsluitend de boven linker snijtanden. Deze zijn niet abnormaal afgesleten en zijn iets beweegbaar.

In het gebit ontbreken verschillende elementen, welke volgens Breitbart nooit doorgekomen zijn.

De drie gouden kappen zijn daar slechts om indruk te maken op het publiek, waartoe eveneens dient het Romeinsche kleed, dat hij gedurende de voorstellingen aan heeft.

In de onderkaak links heeft men getracht een tweeden molar te trekken; dit heeft destijds zeer veel moeite gekost. De kies moest eruit gebijteld worden volgens B. Twee wortelpunten zijn blijven zitten zooals op den afdruk te zien is.

Zijn bewering als zouden kaak en tanden een geheel vormen is natuurlijk onzin. Alle aanwezige elementen zijn normaal gevormd, kort van kroon en ingeplant in een enorm ontwikkelde kaak.

Aangezien het mij niet bekend is, dat een dergelijke kracht met tanden, kaken en spieren uitgeoefend kon worden, kwam het mij dienstig voor dit feit te vermelden.

Het adres van S. Breitbart is Circus Busch, Berlijn.

BIERENS.

Ook wij waren een avond, met de heeren Bierens, van Hasselt, Kirk en Turner, in de gelegenheid den heer Breitbart eenige staaltjes van zijn bijtkracht te zien afleggen; zoo knabbelde hij voor het circus staande, om ons een genoegen te doen even een draadnagel door. Collega Bierens was zoo welwillend om de afdrukken en verdere bijzonderheden voor het tijdschrift af te staan, die wij hierbij publiceren om dit hoogst merkwaardige verschijnsel van iemand die alle Gnathodynamometrische records met stukken slaat en daarbij een gebit heeft waarvan men niet de minste bijzondere verwachtingen zou koesteren.

Afgescheiden van de enorme spierkracht die bij deze proeven ontwikkeld wordt, is het verbazingwekkend hoe de tanden die belasting uithouden.

Bij Kon. besluit is de commissie, die te rekenen van 1 Sept. gedurende een jaar te Utrecht belast zal zijn met het afnemen van de praktische examens van arts, en welke commissie tevens belast zal zijn met het afnemen van de praktische tandheelkundige examens, samengesteld als volgt en zijn mitsdien benoemd:

tot lid en voorzitter: dr. H. Snellen, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht;

tot lid en secretaris: dr. A. J. P. van den Broek, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht;

tot leden: dr. B. J. Kouwer, dr. H. J. Lameris dr. C. Winkler, dr. A. A. Hijmans van den Bergh, allen hoogleeraar aan de Rijks-

universiteit te Utrecht; dr. H. P. Bosscha, geneesheer-directeur van het algemeen ziekenhuis te Utrecht; dr. H. de Groot, lector-directeur van het tandheelkundig instituut der Rijksuniversiteit te Utrecht; J. A. W. van Loon, lector aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; A. Groothoff, Iste-apotheker aan het algemeen ziekenhuis te Utrecht; dr. J. L. B. Engelhard, J. B. Waller, dr. H. W. Stevers, alleen arts te Utrecht; J. W. Switters en mej. J. G. Schuiringa, beiden lector aan de Rijksuniversiteit te Utrecht;

tot leden-plaatsvervangers: dr. N. Schoorl en W. C. de Graaff, beiden hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; G. J. Schneider, dr. M. J. Roessingh, dr. L. H. van Romunde, M. L. Muller, J. C. van Andel, dr. B. Brand, dr. J. Broekmeijer en P. R. Michael, allen arts te Utrecht; A. Edel, tandarts te Rotterdam; dr. A. Rauwerda en A. van Nieuwenhoven Helbach, beiden tandarts te Utrecht, en W. L. van Andel, tandarts te Gouda.

Bij Kon. besluit van 18 dezer is de commissie, die te rekenen van 1 dezer gedurende een jaar te Utrecht belast zal zijn met het afnemen van de theoretische tandheelkundige examens, samengesteld als volgt en zijn mitsdien benoemd:

tot lid en voorzitter: dr. H. J. Lameris, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht;

tot lid en secretaris: dr. A. J. P. van den Broek, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht;

tot leden: dr. H. Zwaardemaker, dr. J. Boeke en dr. C. Eykman, allen hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; dr. J. W. le Heux, P. Nieuwenhuys, J. B. Waller en J. A. W. van Loon, alleen arts te Utrecht; J. E. Grevers, tandarts te Amsterdam en B. R. Bakker, tandarts te Utrecht;

tot leden-plaatsvervangers: dr. R. Magnus, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht; N. van der Walle, dr. H. M. de Burlet, dr. J. P. Feenstra, C. G. Heringa en P. R. Michael, allen arts te Utrecht; en mej. J. G. Schuiringa, lector aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Bevorderd tot Tandarts: de dames: A. Stienstra, J. J. M. B. Volten, Mevr. P. C. M. Fortuyn-Stuy en de heeren J. J. Gardenier, J. D. Toose, J. M. Vlamings, Ph. J. Pleysier, J. van Haaften, H. Poederbach, E. Reyntjes.

Geassocieerd: W. L. van Andel, D. D. S. en L. E. Bicknese tandartsen te Gouda.

Reizend Museum. Het Reizend Museum voor Mond- en Tandhygiëne zal als *Afdeeling Tandheelkunde* van 8 Oct. tot 8 Nov. op de Internationale Hygiëne Tentoonstelling te Amsterdam geëxposeerd worden.

MAAKT GEBRUIK VAN DE RUBRIEK „VRAGENBUS”!
CORRESPONDENTIE TE RICHTEN: JAN LUYKENSTRRAAT 52, AMSTERDAM